

ДА ЛИ ЈЕ ТО ДОКАЗ

У седмој књизи едиције *Савремена српска драма* издавачи имају част да вам са задовољством представе пет особених драмских остварења: *Јанез* Синише Ковачевића, *Не љући се, човече* Вере Црвенчанин, *Дӯ из Баден-Бадена* Миодрага Ђурђевића, *Косовска хроника* Рајка Ђурђевића и *Мала српска комедија* Драгана Алексића. Међу мноштвом необјављених драма, уредништво ове едиције је изабрало драме заиста врских позоришних стваралаца, очигледно водећи рачуна и о значајној чињеници да су неке од њих успешно прошле и кроз искуство сценске реализације. Иначе, након већ седам објављених књига, тј. 35 драмских текстова, и великог броја драма приспелих у редакцију, тешко да ће теза, очигледно репертоарски неповерљивих управа – да нема савремене српске драме – опстати. Да ли је ово доказ?!

Синиша Ковачевић – “ЈАНЕЗ”

Драма *Јанез* Синише Ковачевића, написана је у сусрет једној новој години, као симбол напуштања чемерних и горких осећања и догађаја, али и надања које буде слепоноћни откуцаји. Ипак, писац зна да се никаквом чаролијом, па ни новогодишњом, ствари не мењају. Међутим, драма, са призвуком југоносталгије, пре свега је одраз личних снажних емоција које илуструје кроз судбине избегличке породице Јанеза Крањца.

Тешка и јака животна драма пуна је препознавања и поистовећивања са јунацима који непрестано лутају у својим несрећама,

утапају се све дубље у црnilо и жаљење себе самих. Животи шесточлане породице Крањц, затим Конобара, Родољуба и Потпуковника, као појединачне, представљају део породичне и националне трагедије.

Драма је насловљена Јанезом, стубом породице, симболом патриотизма старе Југославије, патријархалног строгог али емотивног оца, као јединог који је свестан своје припадности и порекла. Породица Крањц, са оцем заставником на челу, била је везана за читаву Југославију, чијим је распадом, свако од њених чланова, изгубио сопствену припадност. Због тога је и прихватање постојећег поретка ствари – различито: Ристана, одана мајка и супруга, бежи у депресивну психозу и своју смрт види као једино решење; близнакиње – мајчини *охридски бисери* неразумљивим језиком граде сопствени свет; син Горазд, сматрајући себе сином издајника, мења идентитет из ината према оцу кога оптужује за личне комплексе и, постајући дорђолски мафијаш, ствара илузију припадности; Татјана, трудна млада удовица можда једина има шансе да опстане у реалном свету, посвећујући се детету и послу; иако јој отац каже да се видик завршава у ноћима које су црње од дана, она се не предаје и не окончава свој живот насилно као мајка, не изазива судбину као брат, не бежи у аутизам као близнакиње или алкохол као отац.

Родољуб је кафански говорник који псује власт и са Конобаром, употпуњава слику времена изван породице. Сцене у кафани дају дистанцу у односу на субјективно виђење ситуације и помажу њеном бољем и чистијем сагледавању. Потпуковник, као представник извршиоца власти, без емоција даје Јанезу обећања, али не размишљајда га можда већ сутра, стицајем околности, чека саговорникова судбина.

Радња се одвија у неколико ентеријера – хотелској соби, кафани, Потпуковниковој канцеларији, и једном екстерјеру – на гробљу, а најчешће је то сиротињски собичак избегличког хотела *Галеб* (као још један симбол Титове Југославије) у Београду, у коме се једино смеју деца и рецепционери. Ипак, они су део сасвим друге приче.

Синиша Ковачевић је, док пише, свестан сцене и будућег редитељског остварења, али у оскудним дидаскалијама, повремено поведе и врло симпатичан дијалог са читаоцем, пун духовитих

опаски или идеја (као нпр. обраћање глумици на крају девете сцене, или напомена да следи пауза дуга 14 км).

Ово је уједно и прва драма, како је аутор написао, у којој је метеорологија толико битна као и црни телефон. Метеоролошке промене варирају од лошег ка горем, непрестано се смењују киша и ветар, што прави симболички паралелни ток спољног и унутарњег света (у затвореном простору, такође и у самим јунацима). Зима је свуда, па и *на души*.

Киша удара у прозоре, а Јанез умирује унуков плач, словеначком успаванком, враћајући се својим коренима и детињству, такође трудећи се да и мали Константин још од колевке постане свестан свог порекла.

Правећи елипсу, као супротност препуној хотелској соби са почетка, на крају комада остају Јанез, Татјана и мали Константин, једини *преживели* и способни да опстану у реалности.

Вера Црвенчанин – “ЧОВЕЧЕ, НЕ ЉУТИ СЕ”

Искористивши позоришни свет као полигон за своју *иџру*, Вера Црвенчанин психолошки врло прецизно осликава пријатељства, љубави, спремност на давање и пружање емоција, одрицање, али првенствено – међусобно разумевање.

Бојана, главна јунакиња, глумица на психијатрисјком лечењу, истовремено је и наратор који нас, попут филмске приче, води кроз разна места, времена и лична животна преиспитивања. Живећи и радећи у свету лажних односа и од сујете оболелих људи, она једина има шансу за излечењем. Свет око ње не може да се суочи са сопственим емоцијама и проблемима, зато њену *болест* злоупотребљавају за освајање животних или професионалних позиција. Туђу љубав схватају као креативну снагу, хране се туђом енергијом, емоцијама, падом, узгајајући сујету ако неизоставни одбрамбени механизам за лична незадовољства и неостварења.

Заједничка особина Лекара и Бојане јесте што се баве *сецирањем човекове њсихе* али на различитим начинима.

Асоцирајући на неку врсту провокативне забаве, наслов и указује на извесну играрију ауторке према конструкцији читаве приче. Она се, сходно свом основном позиву редитеља, у улози писца слободно поиграва са местом и временом у комаду; чак један од

јунака – Лекар – постаје део публике, увлачећи нас на сцену и њега у публику. Светлосни ефекти, паралелно одигравање више сцена, на изглед по мало шизофрени дијалози – заправо монолози које се повремено стапају у дијалог – показују изванредну вештину вођења, по конструкцији изузетно сложене, приче.

Служећи се самокритиком кроз речи јунакиње на крају комада, Вера Црвенчанин ствара извесну дозу дистанце између животне приче у стварности и на сцени.

Човече, не љуџи се јесте сурова друштвена игра у којој “увек неко баца коцкице: ми себи, или неко нама, или ми некоме... изгледа, треба се уклопити у ритам... и смешити се.”

Миодраг Ђурђевић – “ДУГ ИЗ БАДЕН-БАДЕНА”

(драма у два дела)

Остарела супруга Достојевског, Ана Григорјевна Достојевска, као наратор води нас кроз период од око педесетак година.

Она је заправо пишчева продужена рука која бележи узбудљиву, шармантну, језички стилизовану и духовиту оду великим руским ствараоцима. Ђурђевић не дели своју драму на сцене, већ се слике врло вешто филмски смењују, вођене гласом и записом наратора. Зато, нејединства времена и места нису сметња да се следи ток збивања.

У помодном летовалишту, одмаралишту и забавишту половине прошлог века, Баден-Бадену, срећу се Достојевски, Тургеев и Гончаров. Кроз fine сујетне стваралачке перипетије, литерарна надметања, снажна етичка питања, ствара се слика о карактерима ових врхунских руских писаца, али првенствено о вредностима уметника.

Основни сукоб између Тургеева и Достојевског се разрешава тек пред крај драме. Миодраг Ђурђевић нас врло вешто води кроз њихове на изглед једноставне, а заправо замршене односе, упућујући *свешћу болести* Достојевског због које не можемо да разлучимо јаву од сна, истину од лажи. Међутим, из обе перспективе – Достојевског и Тургеева – њихов сукоб изгледа истинит и уверљив. Коцкарски дуг од педесет талира, који је у првом плану, покреће лавину много дубљих неспоразума, односно одмеравања уметничких снага два литерарна генија. Улога Гончарова и јесте да

унесе почетну забуну и да буде вага која умирује страсну сујету Достојевског и Тургејева. Клањајући се таленту супарника, обојица преиспитују етику својих јунака и моле један другог да се, зарад потомства и у будуће срећног руског народа, одрекну неких лоших идеја у својим делима.

Појављивање Александра Фјодоровића Отоа, у другом делу драме, десет година касније, мења лошу слику о Достојевском, односно добру о Тургејеву. Ипак, Ђурђевић до последњег тренутка не открива читаоцу решење ове неухватљиве загонетке. Чак се поиграва са драматуршким елементима и репликама, на духовит и метафоричан начин, као да сопствену драму разлаже на делове: Тургејев и Гончаров констатују да, док год има неизмиреног дуга од педесет талира, имају тему за разговор када се сретну; а затим, мало касније – Гончаров изјављује да га занима – крај!!

Дидаскалија скоро да уопште нема, чиме су и читаоцима и позоришним ствараоцима остављени простор и машта да представе *Дӯ из Баден-Бадена* као духовиту, али и озбиљну драму о људским страстима, уметничким вредностима, ствралачким надметањима за истином будућем потомству.

Рајко Ђурђевић – “КОСОВСКА ХРОНИКА”

Потресна и суморна драма о проклетој земљи и вечитој борби за истином, током дугог временског периода који обухвата, показује да се ствари много не мењају; да се увек постављају иста етичка питања, да постоје вера и нада у истину.

До детаља описујући атмосферу у уводној дидаскалији (у прошлом времену) писац ствара контраст између окупљене породице око трпезе на Бадње вече и тешке, горке судбине која лебди као злослутни облак над њима.

Пролазећи кроз разне животне и идеолошке фазе, српске и шиптарске породице се боре за опстанак на истој земљи, да би на крају Даница закукала над родном грудом на којој су јој остала само гробља најмилијих.

Косовска хроника је пуна снажних и искрених емотивних превирања, борбе за опстанак и истину; она је, поред своје несумњиве литерарне вредности, и историјска белешка која би се, нажалост, могла поново исписивати, која притом представља и

универзалну хронику сваке битке за егзистенцију, у којој људи остају у дубини својих душа, свесни припадности.

Драган Алексић – “МАЛА СРПСКА КОМЕДИЈА”
(комедија у два дела)

Духовити наслов драме Драгана Алексића, интригантну делује на чула читаоца – *Мала српска комедија* изазива радозналост и безброј асоцијација о савременим проблемима. Упркос претпоставкама о значењу мале српске комедије, писац нам пружа драму која по теми – преварених супружника – није ангажована, али јесте увек актуелна.

Алексић ју је са толико врцавог духа и шарма ипреплитао, да се, што прича више одмиче, не могу ни претпоставити чести обтри међу супружницима, и љубавницима. Два љубавна, односно брачна, пара из сопствених лажи долазе у матиране позиције, из којих личне кривице трансформишу у оштре нападе и снажне одбрамбене механизме оптуживања. Они су истовремено и кривци и преварени, у подједнако непријатној ситуацији којој не знају решење. Честе промене у мишљењима и одлукама, условљене су различитим искуствима са истим особама.

Драган Алексић на почетку драме своје јунаке назива *бројчано* – Први Муж и Друга Жена, чиме уноси забуну – да ли је то њен први муж, а она његова друга жена... Убрзо, ствар постаје јасна да су у питању два брачна пара која се међу собом тајно љубавишу. Ухваћени на делу, покушавају да истерају тзв. позитивну нулу, мада је свима јасно да неког споразумног решења нема, тако да из безизлазности, неко од јунака, осећајући се више повређеним него кривим, окрене дијалог у нови напад.

Табори се смењују невероватном брзином: удружене жене, Мира (прва жена) и Добрила (друга жена), бране своје мужеве, додељујући им што боље особине, да би се убрзо преокренуле у такмичење чији је гори; оптужују их за неморал и мангуплук, деле повређеност и оправдање да су, због таквих мужева, морале наћи излаз!!! Мужеви – Стеван (први муж) и Момчило (други муж) склапају пријатељство, и предлажу гласање – једанпут јавно, једанпут тајно.

Писац дискретно и фино уплиће политичке фразе увек на адресу компликоване ситуације и односа, као и мерења снага међу мушкарцима.

Писац је док пише, свестан сцене, али не ограничава машту у реализацији и пружа могућност поигравања са мизансценом.

Остварује контакт са публиком, уводећи лик Комшије који руши четврти зид, чиме прича Алексићевих јунака постаје јавна тајна. Након спуштања завесе, када остану у *четири зида*, будући токови њихових живота, за нас постају тајна.

Схвативши да не говоре о неком трећем, већ о њима самима, јунаци одлучују да анулирају прошлост и садашњост и сачувају бракове, као једино спасоносно решење. Јер, да није брака, не би ни улетели у браколомство!!!

Међутим, када жене одлуче да напусте своје мужеве – поставља се кључно питање – да ли то значи и своје љубавнике???

Александра МИЛОШЕВИЋ